

Kazakistan Dış Politikasında İktisadi İlişkilerin Rolü ve Önemi: Çin Örneği

The Role and Importance of Economic Relations in Kazakhstan's Foreign Policy: The Case of China

Alparslan Aybar

Kırğızistan-Türkiye Manas Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası
İlişkiler Anabilim Dalı, Bişkek,
Kırğızistan
2250Y08003@manas.edu.kg

Geliş Tarihi/Received: 31.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 26.06.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online:
30.06.2024

Öz: Soğuk savaş sonrası dönemde bağımsızlığını yeni kazanmış bir ülke olarak Kazakistan, gerek sınır komşuları gerekse bölge ülkeleriyle iyi ilişkiler geliştirmek, uluslararası arenada kendini göstermek amacıyla bir dış politika oluşturmak durumunda kalmıştır. Tüm post-Sovyet ülkeleri gibi Kazakistan da dış politika pratiklerinde zorlanmıştır. Bağımsızlığını kazanmasının akabinde Kazakistan, dış ilişkilerinde başlayan etkileşimlerden yola çıkarak kendisine bir rota belirlemiştir. Çok vektörlülük (çok yönlülük) ve çok taraflılık ilkeleri kapsamında bir dış politika oluşturmuş, günümüze kadar gelen süre boyunca bu politikalarını güncelleyerek devam ettirmiştir. Kazakistan'ın ulusal çıkarlarının yanı sıra üzerinde en çok durduğu konu, hiç şüphesiz ekonomik çıkarlarıdır. Ülkenin dış politikası gerek ikili gerekse çoklu anlaşmalar çerçevesinde ekonomiye dayalı olarak belirlenmiştir. Kazakistan'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda (BMGK) aldığı kararlar da, dış politikasında bir istikrar olduğunu ve ekonomik temellere dayandığını göstermektedir. Kazakistan bölgesel açıdan ele alındığında, bölgedeki diğer Orta Asya ülkeleri ile başta ekonomik ve güvenlik temelli birtakım anlaşmalarda bulunmuş, bölgesel anlamda denge politikası çerçevesinde Rusya ve Çin'e yakın politikalar yürütmüştür. İki ülke arasında son yıllara baktığımızda ise Çin ön plana çıkmaktadır. Çin ile ekonomik, güvenlik, kültürel birçok başlıkta iyi ilişkiler yürütmektedir. Özellikle Kuşak ve Yol Projesi kapsamında, ticaret hacminde artan payı ile Çin ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda; Realizm ve liberalizm çerçevesinden de ele alındığında, Kazakistan'ın siyasi reformlarıyla birlikte ekonomik ilişkilerin önemini vurgulayarak, iktisadi ilişkilerin nasıl geliştirileceğine yönelik çıkarımlarda bulunmak makalenin amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Çin, Dış Politika, Ekonomi, Uluslararası İlişkiler

Abstract: In the post-Cold War period, as a newly independent country, Kazakhstan had to formulate a foreign policy aimed at developing good relations with its neighboring and regional countries and establishing its presence on the international stage. Like all post-Soviet states, Kazakhstan faced challenges in its foreign policy practices. Following its independence, Kazakhstan charted its course based on the initial interactions in its foreign relations. It adopted a foreign policy under the principles of multi-vector and multilateralism, continually updating these policies over time. Besides its national interests, the most emphasized aspect of Kazakhstan's foreign policy is undoubtedly its economic interests. The country's foreign policy is shaped by economic considerations within the framework of both bilateral and multilateral agreements. The decisions made by Kazakhstan in the United Nations General Assembly (UNGA) also indicate stability in its foreign policy, grounded in economic foundations. Regionally, Kazakhstan has engaged in several agreements with other Central Asian countries, primarily focusing on economic and security matters. Within the framework of regional balance policy, it has maintained close policies towards Russia and China, with China becoming increasingly prominent in recent years. Kazakhstan maintains good relations with China in various areas including economic, security, and cultural spheres. Particularly within the scope of the Belt and Road Initiative, China's increasing share in trade volume stands out. In this context, the article aims to make inferences on how to develop economic relations by emphasizing the importance of economic relationships alongside political reforms in Kazakhstan, from the perspectives of realism and liberalism. "

Keywords: Kazakhstan, China, Foreign Policy, Economy, International Relations

Extended Abstract

Multivector foreign policy is a strategic approach where a country aims to establish balanced and diverse relations with various powerful states and regions. This policy seeks to maximize national interests while minimizing the risks associated with dependency on a single partner. Diversifying diplomatic relations involves engaging with various nations across different continents, thus spreading diplomatic and economic interests. This reduces reliance on any one country or bloc and helps balance the influence of major powers against each other, preventing any single power from becoming overly dominant.

In terms of economic strategy, multivector policy involves seeking trade agreements, investment opportunities, and economic partnerships with a wide range of countries. This helps spread economic risks and open up diverse markets for exports and imports. For resource-rich countries, this means selling resources like oil, gas, minerals, and other commodities to a variety of buyers, thereby minimizing economic dependency on a single market.

In the realm of security and defense, countries following a multivector policy might engage in security and defense partnerships with multiple nations or organizations. This approach can provide a broader security net and reduce the risks associated with being too closely aligned with a single military power. Maintaining strategic autonomy is crucial in this policy. By not overly committing to one alliance or partnership, a country retains the flexibility to maneuver in its national interest amidst changing geopolitical circumstances.

In terms of cultural and technological exchange, multivector policy encourages cultural exchanges and fostering people-to-people ties with various countries, enhancing soft power and mutual understanding. Engaging with multiple countries for technological exchanges and partnerships can lead to advancements in sectors like education, healthcare, and infrastructure.

Kazakhstan is an example of a country practicing multivector policy. Located between powerful neighbors like Russia and China and having significant economic interests in the West, Kazakhstan seeks to balance these relationships. Kazakhstan engages in significant trade with China, Russia, and the European Union, participates in initiatives like China's Belt and Road Initiative, and is a member of the Eurasian Economic Union led by Russia. Kazakhstan maintains membership in regional security organizations like the Collective Security Treaty Organization (CSTO) while also seeking cooperation with NATO. Multivector policy is a pragmatic and strategic approach to international relations, especially for countries situated in geopolitically sensitive regions or those with significant economic and security concerns. By diversifying their diplomatic, economic, and security engagements, countries can enhance their national interests, maintain sovereignty, and navigate complex global dynamics more effectively. However, this strategy requires a high level of diplomatic acumen, strategic foresight, and the ability to manage multiple, sometimes conflicting, international relationships.

In the post-Cold War era, Kazakhstan, as a newly independent country, had to develop a foreign policy to establish good relations with its neighboring and regional countries and to assert itself on the international stage. Like other newly independent post-Soviet states, Kazakhstan faced practical challenges. However, following its independence, Kazakhstan defined a foreign policy path through interactions in its external relations, forming its foreign policy concept based on the principles of multivectorism and multilateralism, which it has continuously updated to the present day.

Beyond its national interests, Kazakhstan has undoubtedly prioritized economic interests. The country's foreign policy has been determined within the framework of both bilateral and multilateral agreements, focusing on the economy. Kazakhstan's decisions at the United Nations General Assembly (UNGA) also reflect stability in its foreign policy, which is grounded in economic principles. Regionally, Kazakhstan has engaged in various economic and security-based agreements with other Central Asian countries and has pursued balanced policies towards Russia and China. In recent years, China has become more prominent in Kazakhstan's foreign policy. Kazakhstan maintains good relations with China in various areas, including economic, security, and cultural fields. Especially within the scope of the Belt and Road Initiative, China has become more prominent with its increasing share in trade volume.

In this context, the purpose of this article is to analyze how Kazakhstan's political reforms and economic relations are emphasized and how economic relations can be developed from the perspectives of realism and liberalism. It can be stated that Kazakhstan follows an economy-centered foreign policy within the framework of liberal policies. Economic cooperation is of great importance for Kazakhstan to gain power on a global scale and achieve its declared goals. In this direction, it will be possible to achieve development by attracting foreign investors to the country and realizing political and subsequent economic reforms through the investments obtained via bilateral and multilateral agreements.

The development of economy-centered policies seems to be possible through Kazakhstan's multivector foreign policy. In this context, it can be said that Kazakhstan is trying to develop a policy based on the principles of multidimensionality and neutrality without showing proximity to any particular country. It is stated by Kazakh authorities that Kazakhstan is open to foreign investors from every country and region for the purpose of economic development and growth. Among these, China has become prominent. The investments made by China in Kazakhstan's geography and natural resources make Kazakhstan and China closer compared to other countries. Although this relationship is not reflected in Kazakhstan's policies carried out within the framework of the principles of multivectorism and neutrality in the UNGA records, it can be said that Kazakhstan and China will continue to progress both in the current process and in the future within the framework of economic-based relations

1. Giriş

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kazakistan, yeni bir ulusal kimlik oluşturmak ve uluslararası sahnede kendisine sağlam bir konum kazandırmak amacıyla 1991 yılında bağımsızlığını kazanmıştır. Bu süreçte bölgesel ve küresel dengeyi gözetken bir yaklaşım geliştirerek dış politikasında çok yönlü ve çok taraflı bir strateji benimsemiştir. Kazakistan'ın dış politika yaklaşımının merkezinde, farklı uluslararası aktörlerle dengeli ilişkiler kurma ve ülkenin ekonomik kalkınmasını sağlama hedefleri yer almıştır. Bu bağlamda ekonomik ilişkilerin rolü ve önemi, Kazakistan'ın dış politikasının ana bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bağımsızlığın ardından Kazakistan, zengin doğal kaynaklarından ve jeopolitik konumundan yararlanarak ekonomik kalkınma odaklı bir dış politika izlemiştir. Enerji kaynaklarının ihraç edilmesi ve yabancı yatırımların çekilmesi ülkenin ekonomik büyümesinde önemli rol oynamaktadır. Bu süreçte özellikle Çin ile ekonomik ilişkiler Kazakistan'ın dış politikasında özel bir yer tutmaktadır. Çin'in başlattığı "Kuşak ve Yol" projesi, Kazakistan'ın ekonomik kalkınma hedeflerinde önemli rol oynamış ve iki ülke arasındaki ekonomik bağların güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Çok yönlü dış politika, Kazakistan'ın dış politikasının temel ilkelerinden biri olup, farklı bölge ve ülkelerle dengeli ilişkiler kurmasına olanak tanıdığı görülmektedir. Bu politika, Kazakistan'ın uluslararası arenada bağımsız bir aktör olarak hareket etmesine ve çeşitli uluslararası platformlarda aktif rol oynamasına olanak sağlamaktadır. Çin ile geliştirilen ekonomik ilişkiler, Kazakistan'ın ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmasında önemli rol oynamaktadır. Ancak bu ilişkilerin bazı zorlukları ve riskleri de beraberinde getirdiği göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çin'in bölgede artan ekonomik nüfuzu, Kazakistan'ın dış politika stratejisini oluştururken dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir. Bu çalışmada, "Kazakistan'ın bağımsızlık sonrası dış politika anlayışı nedir?", "Çok vektörlü ve tarafsızlık ilkesi kapsamında yürütülen dış politikanın çıktıları nelerdir?", "Kazakistan'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda (BMGK) yapılan oylamalarda dış politika anlayışının yansımaları bulunuyor mu?", "Kazakistan'ın ekonomi politikaları kapsamında öne çıkan başlıklar nelerdir?" gibi sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır. Çalışmanın araştırma yöntemi, literatür taramasına dayalı betimsel analiz çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

2. Kazakistan'ın Çok Vektörlü Dış Politikası

Bağımsızlığının başlangıcından bu yana Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın bir dizi dış politika konsepti geliştirdiği görülmektedir. Uzmanların ilk belge üzerinde 1993 yılında çalışmaya başladığı, ancak kabul edilebilir bir kavram formüle edemedikleri bilinmekte, bunun nedeninin Kazakistan'ın pratikte sıfırdan başlamak zorunda olması olarak ifade edilmektedir (Kurmanguzhin & Chebotarev, 2023, s. 4).

Kazakistan'da uzmanların, uluslararası ortaklar, uluslararası örgütler ve devletler arasındaki etkileşimlerin sonucunda 1995 yılına kadar dış politikaya ilişkin ana hatlar belirledikleri görülmektedir. Bu etkileşimlerin başında Rusya, ABD ve Çin başta olmak üzere dostluk, işbirliği ve yardımlaşma anlaşmaları bulunmaktadır. Güvenlik alanında da 1992 yılında Kırgızistan, Rusya, Özbekistan, Tacikistan ve Ermenistan ile Kolektif Güvenlik Anlaşması'nı imzalayarak Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne (KGAÖ) katılıp önemli bir adım attığı görülmektedir.

1995 yılında kabul edilen ilk dış politika konsepti "kamusal" ve "gizlilik" olmamak üzere iki bölümden oluşmuştur. Konseptin belirlendiği bu belge, Kazakistan'ın çok vektörlü (çok yönlü) ve çok taraflı diplomasisinin temelini oluşturmuştur. Nazarbayev sonrası dönemde; devletin dış dünyaya açıklığı, çok yönlülük, pragmatizm, pro-aktivite, çok taraflılık başta olmak üzere temel ilkelerin yer aldığı konsept bu şekilde güncellenmiş ve Tokayev tarafından onaylanmıştır. Çok vektörlü ve çok taraflılık ilkelerine dayanan dış politika halen devam etmektedir. Kasım Jomart Tokayev'in bir dönem dışişleri bakanı olarak görevde bulunduğu süreçte de aynı şekilde devam etmiştir. Daha önce sadece bir defa halka açık olan konseptlerin aksine son yayınlanan dış politika konseptinin kamuya açık olması dikkat çekicidir. Ayrıca konsept, Kazakistan'ın dış politikasının netleştirilmesi için dış politika konularında Kazakistan kamuoyuyla iletişimin önemine dikkat çekmektedir (Kurmanguzhin & Chebotarev, 2023, s.6).

Orta Asya'nın merkez bölgesi olarak Kazakistan, aşağıdaki özelliklerin bir araya gelmesiyle karakterize edilmektedir:

- Çin ve AB'ye doğal kaynak ihracatına yönelik nispeten güçlü (bölgesel açıdan) ancak çıkarıcı bir ekonomi;
- Dünya meselelerinde, olası tüm ortaklarla ve yabancı yatırıma işbirliğine yönelik bir açık kapı politikası;
- Çok sayıda entegrasyon projesinin başlatılması, çok taraflı yapılara aktif katılım;
- Entegrasyon projelerinde Rusya ile aktif işbirliği;
- Çin ile aktif siyasi ve ekonomik işbirliği;
- Rusya ve Çin'in etkisini kısmen dengeleyen Batılı güçlerle etkileşim.

Kazakistan, çok yönlü bir dış politika kapsamında, dış ilişkilerini ideolojik olmayan, pragmatik temellere dayanan bir yapı üzerinden geliştirmektedir. Bu çok yönlü dış politikayı ise karmaşık jeopolitiği yönetmek için uyguladığı görülmektedir (Hamzaoğlu, 2020, s.979). Artan ulusal gücü sayesinde Kazakistan, küresel yönetim alanında kendine olan güvenini artırmıştır. Küresel yönetim stratejisi incelendiğinde temel olarak; Rusya, Çin, ABD ve Avrupa dahil olmak üzere dış politika önceliklerinin geliştirilmesinin sağlanması, Hindistan, Japonya, Güney Asya ve Güneydoğu Asya, Orta Doğu, Latin Amerika ve İslam ülkeleri dahil olmak üzere ortaklıkların geliştirilmesi, çok taraflı işbirliğine odaklanmak ve BM, Avrasya Ekonomi Birliği, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Şangay İşbirliği Örgütü ile işbirliği geliştirilmesinin içerdiği, önemli uluslararası mekanizmalarda gelişmeye çalışılması olarak ifade edilmektedir (Turtugulova & Zhuzbayeva, 2023, s.6).

Kazakistan'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu oylamalarında aldığı kararlarda öne çıkan iki stratejik ortağı Rusya ve Çin arasında Çin'in ön plana çıktığı görülmektedir. Rusya ve Çin'in ayrıştığı toplam 13 vaka bulunan 2007-2013 döneminde yapılan oylamalarda Kazakistan, oyunu daha çok Çin'den yana kullanmıştır. Kazakistan'ın oyları, nükleer silahların yayılmasının önlenmesine ilişkin konularda Çin'in (67/46), ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin konularda ise Rusya'nın (65/206) tutumuyla aynı doğrultuda olmuştur (Yuneman, 2023, s.8). Kazakistan 2007 yılından 2013 yılına kadar nükleer güvenlik meselelerinde 65/60, 66/58 ve 67/45 gibi nükleer silahların yayılmasını ve kullanımını kısıtlamayı amaçlayan kararları desteklediği görülmektedir. Kazakistan bağımsızlığından bu yana kendisini nükleer silahsızlanma için mücadele eden bir ülke olarak konumlandığından dolayı bunun beklenen bir durum olduğunu belirtmek mümkündür. Genel olarak bu süre zarfında Rusya ve ABD ile kıyaslandığında en yüksek oy uyumu oranı Çin ile olmuştur. 2014-2021 yılları arasında Çin ve Rusya 46 kez karşı oy kullanmıştır. Kazakistan bu çatışma durumlarında Çin'i Rusya'dan daha fazla desteklemeye devam etmiştir. Ölüm Cezası (71/187) ve Dekolonizasyon (70/231) başlıklara ilişkin yapılan

oylamalarda Rusya'yı desteklerken, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi (73/60 ve 74/45) ve çevrenin korunması (72/277) ile ilgili oylamalarda Çin'i desteklemiştir (Yuneman, 2023, s.6).

Burada önemli birkaç hususa dikkat çekmek gerekmektedir. Nükleer silahsızlanma hususunun Kazakistan dış politikasında kilit öneme sahip olduğu görülmektedir. Her ne olursa olsun bu konuya ilişkin başlıklara aynı şekilde oy vermektedir. Aynı durum Rusya için geçerli değildir. Dolayısıyla herhangi bir politik çatışma durumu söz konusu değildir. Son nokta ise 2014-2021 yıllarını kapsayan dönem içerisinde Rusya ve Çin arasında Kazakistan'ı dış politikada zor durumda bırakacak bir gelişmenin yaşanmadığını söylemek mümkündür.

3. Kazakistan ve Çin Arasındaki Ekonomik İşbirlikleri

Soğuk Savaş sonrası realizmin temel sorulara yanıt verememesi sonrasında liberalizme olan ilgi arttı. Çağdaş liberal uluslararası ilişkilerin temellerini, 18. ve 19. yüzyıllarda barışçıl bir dünya için gerekli olan önkoşulları öne süren liberaller tarafından atıldığı ifade edilmektedir. Liberaller demokrasinin aristokrasiye, serbest ticaretin de kapalı ekonomiye tercih edilmesinin savaş ihtimaline son vereceğini belirtmektedir (Burchill vd. 2013, s.89). Liberalist teorisyenler, savaş durumunda pazarın ortadan kalkacağı ve ticaretin olmadığı, ekonomisinin altüst olacağı bir ortamı hiçbir devlet istemeyeceğinden, ekonomik temelli yürütülen dış politikalarında savaştan kaçınacakları belirtilmektedir. Ekonomik temelli düşünen bu teorisyenler, barış ortamının bozulmaması için ticaret halindeki devletlerin birbirleriyle savaşmayacaklarını iddia ettiklerini söylemek mümkündür.

Güvenlik ve ekonomi temelinde ele aldığımız bu teorik yaklaşımlar, Kazakistan için büyük önem arz etmektedir. Ülke bağımsızlığını kazandığı 1991 yılı sonrasında hem güvenlik hem de ekonomik temelli bölgesel ve uluslararası anlaşmalar yaptığı ve politikalar yürüttüğü görülmektedir. Kazakistan, geniş doğal kaynakları ve nispeten gelişmiş yatırım ortamı ile yatırımcıları cezbetmekte ve ilişkileri ekonomik temelde inşa etmektedir (Turtugulova & Zhuzbayeva, 2023, s.4). 2019 yılında Kazakistan'a, Çin diplomasisinde kendine özgü bir unvana sahip olan Rusya ve Pakistan gibi ülkelerin yanına koyan Çin'in eşsiz "daimi kapsamlı stratejik ortağı" unvanı verildiği ifade edilmektedir. Çoğu yatırımcı gibi Çinin de Kazakistan'a maden zenginliği için geldiğini söylemek mümkündür. Yatırımlarının büyük bir kısmı petrokimya alanında olup, 2018 yılında yakıtlar, metaller ve mineraller Kazakistan'ın Çin'e ihracatının %84,27'sini oluşturmuştur. 2017 yılında Kazakistan-Çin sanayi işbirliği çerçevesinde 27-28 milyar dolar değerinde 51 (daha sonra bu sayı 55'e çıkmıştır) projenin hayata geçirilmekte olduğu açıklanmıştır. 3,9 milyar dolar değerinde 15 proje tamamlanmış olup, toplam değer %50'sini petrokimya, %22'sini ise madencilik ve metalürji oluşturmaktadır (Turtugulova & Zhuzbayeva, 2023, s.6).

Kuşak ve Yol projesi kapsamında yapılan yatırımlar, Kazakistan ve Çin arasındaki ticari ilişkilerin arttığını göstermektedir. Her iki tarafın da yararına olan ortak projeler oluşturulmuştur. Bu durumda bir hususu belirtmek gerekirse; ortak projeler kapsamında gerçekleştirilen projeler kapsamında Çin menşeli şirketlerin bölgede artması, halk nezdinde sinofobinin artmasına sebep olabilmektedir. Bu hususun ilerleyen dönemde Kazakistan'ın Çin'e ilişkin karar alma sürecinde önem taşıyacağını söylemek mümkündür. Çin ile ekonomik ilişkilerin yanı sıra güvenlik ve kültürel konularda da dış politikası bulunmaktadır. Her iki ülke ortak askeri tatbikatlar düzenlemiştir. Kültürel ilişkiler, ekonomik ilişkiler kadar gelişmemiş olsa da, her iki ülkenin bu konuda ilişkilerin geliştirilmesinden yana olduklarını söylemek mümkündür. Sonuç olarak Çin, Rusya ve ABD başta olmak üzere diğer ülkelerle kıyaslandığında Kazakistan ile her alanda yakın ilişkilere sahiptir.

Kuşak ve Yol kapsamında ekonomik işbirlikleri sonucunda Çinli şirketlerin ve yatırımcıların çoğalması ile ülkeye iş maksadıyla yaşamaya gelen Çinlilerin sayısı da çoğalmaktadır. Bununla birlikte, Kazakistan'da Çin kültürü ve dilinin yayılması, Çin'de eğitim alan Kazak gençlerinin sayısının artması, Çin'de önceki dönemlerde yerleşen etnik Kazakların Çin hükümeti tarafından asimilasyona uğramaya başlaması gibi faktörler uzun süre SSCB yönetiminde kalarak Kazak kimliğini zayıflatan negatif etkiler alan Kazakistan'ın Çin kültürü ile kaynaşması tehdidini ortaya koymaktadır. Çin'deki Müslümanlara karşı baskı kampanyası, Kazakistan'da Çinli işletmelerin çoğalması, Çinli yatırımcıların ülkede arazileri kiralaması gibi faktörler, yerli halk tarafından Çin'e karşı protestolar düzenlenmesine neden olmuştur. Bu durum, halk arasında Çin'e karşı negatif yaklaşımların ve sinofobinin artmasına etki ettiği ifade edilmektedir (Mankesheva, 2022, s. 115).

4. İktisadi Araçlar ve Ekonominin Önemi

Kazakistan dış politikasında ulusal çıkar ve ekonomik çıkar olmak üzere iki önemli hususa vurgu yapılmaktadır. Ulusal çıkar kapsamında güvenlik ve istikrarın sağlandığı ekonomik alanda yatırımcı çekmek amacıyla serbest piyasa ekonomisinin benimsenerek büyümeye odaklanıldığı “Kazakistan-2030” vizyonu ile Kazakistan’ın 2030’a kadar dünyanın gelişmiş ülkeleri arasındaki yerini alması hedeflenmiştir. Özellikle bu süreçte “50 Gelişmiş Ülke Arasına Girme Hedefi” ulusal çıkar açısından dikkate değer bir örnek olduğu ifade edilmektedir. Bir diğer “Kazakistan-2050” vizyonu ile siyasi ve ekonomik kalkınma politikalarını uygulamaya yönelik planlamalar bulunmaktadır (Moldogulova 2016, 19-20).

Kazakistan’ın ekonomik çıkarı, bağımsız ekonomi ve siyasi yapının oluşturulması şeklinde ifade edilmektedir. Buna göre, Kazakistan’a yabancı yatırımın çekilmesi ve bunun hacminin artırılması, dış yatırımları, yüksek teknoloji transferleri teşvik etmek, komşu ülkelerle ikili işbirliğinin sağlanması ve hızla Avrasya entegrasyonunu geliştirmesi söz konusu kavramın temel niteliğini oluşturmuştur. Nitekim Dışişleri Bakanı İdrisov’un, “Kazakistan 2050” programı çerçevesinde Bakanlığın öncelikli amaçlarından birisinin de EXPO-2017 sergisine bağlı uluslararası işbirliği geliştirilmesi olduğunu ifade etmesi ekonomik çıkar kavramının öncelikleri konusunda fikir vermiştir (Kazakistan Cumhurbaşkanlığı, 2003). Kazakistan’ın dış politika çerçevesinde ekonomik temelli adımları bulunmaktadır. Doğrudan ilgili olmasa da “nükleer silahsızlanma” politikası, uluslararası arenada Kazakistan’ın hanesine artı yazmıştır. Gerek bölgesel gerek küresel faaliyetlerde Kazakistan, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu oylamalarında bu ve benzer silahsızlanma başlıkları altında her zaman silahsızlanma yönünde oy kullanmıştır. Ek olarak son on yılda dünyada cereyan eden olaylara ilişkin Kazakistan’ın çok taraflılık çerçevesinde hareket ettiği görülmektedir. Bu husus, uluslararası örgütler nezdinde Kazakistan’a olumlu geri dönüş sağlayarak, ekonomik yatırımları da beraberinde getirerek ülkeye kazanım sağlamaktadır. Kazakistan’ın çok yönlülük kapsamında çok taraflı ve dengeli dış politikasının devamı için uluslararası örgütlerin büyük bir gereklilik olduğu anlaşılmaktadır. Bağımsızlık sonrası hem hızlı büyüme yılları hem de 2008-2009 dünya krizi çok taraflı ekonomik ve dolayısıyla siyasi bağlarını artırma ihtiyacını doğrulamıştır.

Farklı devletlerle dengeli ve istikrarlı çok vektörlü politika izlenirken, ülkenin ulusal çıkarları da ihmal edilmemiştir. Devletin dış politikasında her zaman özen gösterilen ikili ve çok taraflı ilişkileri, bölgesel ve küresel ağlarda siyasi diyalogunun en üst düzeyde sürdürülmesine de neden olmuştur. Küresel düzeyde tanınır bir Kazak kimliği, ancak uluslararası işbirlikleri ve özellikle örgütlerin kazandırdığı bir avantaj olan daha az maliyetli tanıtım cabalarıyla desteklenebilecektir. Kazakistan’ın egemen bir devlet olarak gelişim sürecinden itibaren cumhuriyetin etkin ekonomik gelişimi için hukuka saygılı ve acık bir demokratik siyasi sistemin oluşturulması amacıyla, olumlu yatırım ortamı yaratılmaya da karar verilmiştir. Dış yatırımların çekilmesinin, modern ve acık bir siyasi ve ekonomik sistemin yürütülmesinin, kültürel ve sosyal bir gelişimin sağlanmasının aracı olarak uluslararası örgütlere Kazakistan’ın yıllar geçtikçe daha fazla önem vereceği ve vermesi gerektiği düşünülmektedir (Mussurova, 2020, s. 75).

5. Sonuç

Kazakistan’ın liberal politikalar kapsamında ekonomi merkezli bir dış politika izlediğini söylemek mümkündür. Kazakistan’ın küresel ölçekte güce kavuşması, ilan edilen hedeflere ulaşması için ekonomik işbirlikleri büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda yabancı yatırımcıların ülkeye gelmesi, ikili ve çoklu anlaşmalar yoluyla elde edilen yatırımların kullanılarak önce siyasi, akabinde ekonomik reformların gerçekleştirilmesiyle kalkınma mümkün olacaktır.

Ekonomik merkezli politikaların gelişmesinin, Kazakistan’ın çok vektörlü dış politika yürütmesiyle mümkün olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ele alındığında Kazakistan, herhangi ülkeye yakınlık göstermeden çok yönlü ve tarafsızlık ilkelerine bağlı kalarak bir politika geliştirmeye çalıştığını söylemek mümkündür. Ekonomik kalkınma ve büyüme amacıyla her ülke ve bölgeden yabancı yatırımcılara açık olduğu Kazakistan yetkilileri tarafından duyurulduğu belirtilmektedir. Bunlar arasında ön plana çıkan ülke Çin olmuştur. Çin’in Kazakistan’ın coğrafyası ve doğal kaynakları bazında yaptığı yatırımlar, Kazakistan ve Çin’i diğer ülkelere göre daha yakın kılmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tutanaklarına bakıldığında Kazakistan’ın çok yönlü ve tarafsızlık ilkesi kapsamında yürüttüğü politikalarda her ne kadar bu ilişkinin yansıması görülmesi de, ekonomik tabanlı ilişkide

Kazakistan ve Çin'in bugüne kadar olan süreç dahil gelecekte de ilerleme sağlayacağını söylemek mümkündür. Kazakistan'ın dış politikasında ekonomik ilişkilerin amacı, ülkenin ulusal ve ekonomik çıkarlarını korumak ve geliştirmektir. Çin ile geliştirilen ekonomik ve ticari ilişkiler, Kazakistan'ın bölgesel ve küresel düzeyde güçlenmesine, enerji ve altyapı projeleri başta olmak üzere birçok alanda işbirliklerinin kurulmasına katkı sağlamıştır. "Kuşak ve Yol" çerçevesindeki yatırımlar, Kazakistan'ın ekonomik büyümesine ve altyapı modernizasyonuna önemli katkılarda bulunmuştur. Bu nedenle, Kazakistan'ın dış politikasında ekonomik ilişkilerin rolü ve önemi, ülkenin ekonomik kalkınmasını desteklemek ve ulusal çıkarları korumak açısından hayati öneme sahiptir. Çin ile ekonomik iş birliği, Kazakistan'ın ekonomik büyümesine ve bölgesel gücüne katkı sağlarken aynı zamanda dikkatle yönetilmesi gereken riskleri de bünyesinde barındırmaktadır. Kazakistan, farklı güç merkezleri arasında denge kurmaya devam eden ve ekonomik çıkarları koruyarak ulusal bağımsızlığı güçlendiren çok boyutlu bir dış politika stratejisi izlemelidir.

Bu bağlamda Kazakistan dış politikasının hem ekonomik kalkınma hem de ulusal güvenlik açısından önemli stratejik hedefler içerdiği görülmektedir. Çin ile ekonomik ilişkilerin artarak devam etmesi, hiç şüphesiz ekonomik büyümesine katkı sağlamakta ve uluslararası alanda daha etkin bir konuma gelmesine yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte Kazakistan'ın bağımsızlığından bu yana dış ilişkilerinde izlediği denge politikasının Çin tarafına evrilme riskini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Dış politika stratejilerini bu dikkatle yönetecek olan Kazakistan, böylece hem ekonomik hem de siyasi olarak daha güçlü bir konuma gelmeye devam edecektir.

Kaynakça

- Hamzaoğlu, H. (2020). "Kazakistan'ın '2020-2030 Dış Politika Konsepti'nin Analizi." Journal of Social and Humanities Sciences Research, 7(52), 978-985.
- Kurmanguzhin, R. S., & Chebotarev, A. E. (2023). "Diplomacy of the Republic of Kazakhstan: Evolution of foreign policy concepts." World Economy and International Relations, 67(1), 74-84.
- Mankesheva, M. (2022). "Yeni İpek Yolu sürecinde Kazakistan-Çin ilişkileri." Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Moldogulova, M. (2016). "Kazakistan dış politikasının ekonomik temelleri." Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Mussurova, M. (2020). "Kazakistan'ın dış politikasında çok taraflılık ve uluslararası örgütler." Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Turtugulova, D. M., & Zhuzbayeva, U. D. (2023). "Kazahstan v usloviyah usilivayusheysya konkurentsii mejdu SSHA i KNR." Vestnik KazNU. Seriya mejnunarodniye otnosheniya i mejdunarodnoye pravo, 102(2), 13-22.
- Ukaz Prezidenta Respubliki Kazahstan ot 17 maya 2003 goda Nu. 1096 «O Strategii industrialno-innovatsionnogo razvitiya Respubliki Kazahstan na 2003-2015 godu» (s izmeneniyami po sostoyaniyu na 02.07.2008 g.). (2008). İnformatsiyonnaya sistema PARAGRAF. Erişim tarihi: 15 Ocak 2024. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1039961
- Yuneman, R. (2023). "How Kazakhstani multivector foreign policy works: Analysis of its voting in UNGA." International Organisations Research Journal, 18(1), 151-169.

Makale Bilgi Formu

Yazar Onayı: Makale tek yazarlıdır. Yazar, makalenin son halini okuyup onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazar dergide yayınlanan çalışmasının telif hakkına sahiptir. Bu çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.